

दलोष्ठीं घृष्टविभक्तं न विभक्तः पीतोदकाः पीतद्विभक्तलोपराष्टा विमात्रकीयः गम्भिरा
 धीमत्तयोनापत्तयोभिक्तः विभक्तधाम्तरात्पञ्च धत्तपसोद्भिक्तनेतेद्वात्तपचरिते पीतोद
 क्तानावापरापुरकरकपीतलेयि । राष्यतेतदूरजापृष्टाभिक्तेषु वित्तमेरिभिरवनेभरुपचपीते
 एतेनचन्यायपीतप्रतिचदुत्तपावेन इत्यनेवात्तपतिक्तेषु याम्पपीतेषु इत्येवमादायोऽयस्यामाः
 यथाविहितो विदितयान्कमेवयत्तविक्रितेकम्भिकत्तियक्तः यथाविहितः कर्तव्योपचदुः

१०

त्रिषः कुरु एतमीधपस्यफातिनीकतासर्वत्रियमपुं कवेरिने सर्वाहिलिगीभिरितः समथपीयु
 धीष्टरद्वेत्तवनेचनेचरः १

धातोर्धीभरेठविधान्धीनोपसेयताम् प्रसिद्धिश्चिपत्तानः कर्मयोगकर्मिका क्रियेतिहेतवनेहेतु
 खेत्तयो रनेष्टाष्टे इत्यानेयम्यात्तु नहनेत्तिसनराकमारु विद्युतिरित्यथैः युधिरयोस्विधर युधि
 त्तिरुपस्युत्तान्तरत्तन्त्रम्याः सतासाभिन्यत्तु गाविधुधिः कस्विधरुत्तिसनेमनापयोसयात्रः स
 क्त्वेवनेपीतुयोभरुपसनेसमदापयोपवेदेवते त्वेनप्रशानामसकनेः कस्विसनगीवसस्य
 तते तत्तस्यैतन्नेनानेवसस्य मदीरितनराभित्तसप्रतिनत्तान्नाचित्तनमादगीयत्तस्येनदुपामपच

वातप्रथमनव्ययसिद्धिः

अथवाचस्पतिः कृतप्रणामस्य नक्तने विना तस्मै नमस्तस्मात्परस्य पत्ने नरि उवाच ॥ १ ॥ यथा धेनुवदियु वैसि
मिच्छति ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥
भेदं विच्छेत्तात्पर्यं विच्छेत्तात्पर्यं नदुरस्योत्तमस्य सः सुखस्य च स्वस्य मनो न विच्छेत्तात्पर्यं च यथा इति वाचस्पतिः ॥
पुष्पादीनि मनसि न चान्यथा यः स्वयं भयस्य वलने योगिनि पात्रोत्तमः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥
इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥

वि. १.
२.
नो. १०१

कृतप्रणामस्य मदीसदीभुत्तत्रिनोस वलेन निवेदयिष्यतः न विच्छेद्यतस्य मनो न विच्छेद्यतस्य
मिच्छति सुखादिनेषां ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥
समाहृतो वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥

नदीयथा च वाचस्पते ॥ नद्यापीयया हेरात्तक इति हुरोः क्रियेकैः कृता शक्यं स्यात्तु तद्यथा सुधीः स्वाशये वाह
द्विषो विद्यानेत्रं इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥
वदन्त्यादि चिन्तयेत् ॥ अथ च चनाद्यति नमो धेनुवत्स्यः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥
विद्यायाश्च कृतप्रणामस्य च वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥
स्यत्यर्थः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥
इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥

इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥ इति वाचस्पतिः ॥

ना
 कल्प चतुर्भ्यापिरेतु कल्प इवेति पातममकयेताम इकतेवार्थे निपातस्यानित्यत्वापत्तात्पर्येति पातः उ
 क्तं चकारि कायो नमुमेव सतपादे विरिति निर्देश इवेति पातयो भवति च उक्तिमिति तेषु विशेषतस्तयोर्वा
 विलक्षणतु सात्त्विको भवति तिसाहोदयि चिदाश्च ज्ञानिनीतात्वाच्चेत्येव विविचिन्विता यो विरायतः
 वा- प्रमाणात्तानि एतानाथो उतिवत्यमारा इयावा चमारे देही कृतवान् वा घस्यथे शिथिने इका मात्मकं प्रत
 दोभयात्तमे क्रियामिति हेतुपरिक्रमकृत्यवस्तुपुं करन्ती विभिभ्युक्त्यारा विभिरत्यथे चरेती
 तिस शो यवायन्त एव चारा चरे पवाद्ये नतनात्वा तादित्वात् एतत्त्वयः एव चरेत्येव यथाते चारदत्त्वः सप

तत्त्वम
 ति

क्रियासपुं करे पचारवत्त्वेन चरेतीपा इभयो लुती विभि भुतो हीसि
 सेतमसापुसापुजादितमनादावि चटले भव च ६ ॥

चटितः

रमेदने कायो कार्यवित्ते कृतं चारवत्त्वे पित्ति निपती जामिति नीतिवाक्यासुते उक्तं च गात्रपर्यपत्तिगं पं ६
 दे- पंचमिवाहवाः चारे वाप्यतिराजानश्च लुभयितरे जनाः इति प्रभवेति पुहा नुपुससमर्थः स्यामिने
 नवचसीयाः नवतारुणियाः सत्यमेव चक्र्याहृत्यथे चाराः यवारे वस्तुवपत्तापवदात्तापेदेति पात इति
 भावः सुतो प्रतापित्वा साधुसापुत्रिये वा मटक्रमिति शेषः यदा वा सच एवाथे ससापुत्रिये साधुवसे नु सा
 ट्महेति कृतः हिते न च मनादा विपि यवववा इले भट्ट वाप्य सुतो मट्टो ह तसा दशियमपित्त सव्यामित्यथे ६

देतेर- विप-

वि.
श्री.
३

तद्विजलीभासुक्कवदमित्वालेकाह सदेति यः सत्याधिपेसाविनेसापुहितेनसातिनेपोदिति तुविना
सीत्यादिनासागोदृष्टादिवासादृष्टकमेकज्ञसाहितानुपेदेष्टा कृत्स्नः सत्याकिसायादुर्वीत्यधिः किमः
परतिप्रसाप्तानप्रतिपद्यः तथायः प्रभानिप्रदानुवहसमधिः सासीदिसादुप्रतनादृष्टात्वाभोपकातुत्पद्यत
तस्यापेक्षीसिभङ्गीरतिपुचमोत्सङ्गणुतेनुष्णार्थोत्तरितमितिशेषः समागतः सपुत्रीदुर्गातेभ्यः
मेकादास्येपदेष्टकमेकज्ञचवेतिने सदेतिप्रजातोप्रभुः किंभुः कृत्स्नः सासीद्वेदुत्समाप्तः सपुत्रीदुर्गातेभ्यः

सकिंसत्यासापुमसातिवोधिपेदिता प्रयः संश्रुणुतेसकिंप्रभुः सदा कृत्स्नमेव
नकृत्स्नेष्टुदिकृतेरति नृपेक्षमान्यपुचमवेसंपदः ५ श्रीरावती

अंशोत्सङ्गवसर्वाकवेचालमेविरोधेनमेव्यदित्यधिः एकसत्यत्वकल्पमाह सदेति विद्यमानाद्रूपेभ्यः
मिदुत्समात्सहभासुक्कवात्वाः तेषुच अन्वयात्पुत्रानुक्तलेपुपरस्वरावकलेपुसमसवेसंपदः सदाद्वि
मकुरागेकृतेनत्यनेतीत्यधिः अनामयावकृत्स्नयात्प्रानुयानितिभावः अन्वयतामपिहोदितानुपदे
ता अन्वयानिरासाभयसिद्धाकसुत्सलसहाकागुणस्यतिदिष्टस्यवेसंपदितिदिष्टकपरिणामसद्येमात्वा
द्विकरेणसमपेनरूपोत्सङ्गवस्यामोत्सङ्कारः तदुक्तं सासान्वयिवावकृत्स्नताभावाभातिदिष्टक

सासीद्वेदुत्समाप्तः
सपुत्रीदुर्गातेभ्यः

तसमपेक्षमान्यपुचमवेसंपदः ५ श्रीरावती

३

वकावैतानामुदाहरणानि

केतुनिष्कारंकारंषीरति निरगति निरगतिरुचिंषंसाभवदुर्द्वैरुच्युत्पदिनासन्प्रत्ययः भूपतीनेषीनेक
करोपचिक्रकासुता नोवदता लेतयोकारताः योत्तरतनापत्यधे तयापिनियततमस्यमेरतय चोत्पदिनास
वसेकापुत्पद्योगासयासुवेरितातमितियत् विट कर्मिणः नृ सुचरुद्वैरनमित्यधे विधेयप्रधानासुत्प
निर्दिष्टः तयानुभाहः तथैवसासथैशुन्यासाभासोभे भावतिरुजनेमशारिसमाप्तः ननुवस्तुज्ञानसुमप्रत्ययः
षीलीभवेनपसापुत्पसुवसाति सुवतेरोतोवनीरिधानारतपुवकातासायाक येषभावापतासुत्पभांवरि
शारिसम्प्रातिरोषपुद रोसस्यज्ञानेवचिन्तास्यविननुष्यकैरौकटोरप्रलयामीत्याशयः ६ सप्रतिपद

अतएवैषीधमोपधिसुप्रत्ययः भूपतीनेषीनेकनेतवः तयानुभावेयस्येरेवस्यपानिपदतनेनचनुमैविटिषो ६
विशेषकमानाति सुवेनपुधनेसुयोधनः भाषायां प्राप्तिरुपधार्णिधुविमधिभ्योचुम्प्रकः न नसं
नस्यः सिंहासनस्यैर्षवममधिचसतीतिवनाधिभामिनोवनस्या टास्य भुपारयोत्यधे भवतः ननु वराभवेपरात्ये
विशेषकमान इत्येवमरणः सन् दृष्टमुदरमेतिदुरारे यते लधेद्वारितान्तापुः दुरोदरायलकारेपरेतायतेदुरो
दरमित्यमरः तस्यसुघनानियोगातिताम्यधेरुनेषीतितामित्यधे तगतौसरोतगतौविनेषमहावसुलेरोविशेषयो
निर्दिष्टधती नयेननीयानेनुयौकनेसमीरतेयापिपुतेननुदासास्यधे वनवस्यामीकमविमुदायमवधनेभुवन्त
कृतासनस समीधेनिभाहः कानदुरारुप्रतितापि विशेषणादुरेतापरा धिस्यत न चैयराये धाते नुमेनेषत्यासध

सुगुदरमधिगतेषि-

६४

एतन्निष्कारंकारंषीरति निरगति निरगतिरुचिंषंसाभवदुर्द्वैरुच्युत्पदिनासन्प्रत्ययः भूपतीनेषीनेक

विश्ववृत्ति

किं
लौ
५

नयेन तेषां जगती मनीरुते इत्युक्ते तस्यकारमेवाह तद्यथासीति नद्यापिमासोकोपि त्रिहोत्रकोचंचकरतिवाचस म
 रुष्योपलभ्यतीतिवयागरीभवेत्तस्मात्कीमनुमिच्छन्त्यथैः देतानिर्गतनीयागुणमेपराद्वयान्नरातिशयानिगुस
 गतिमाहिराणामसुभयसक्तानि सखन्नाग्राण्योभनीयाभ्यन्ते परमात्मसात्कृत्येन त्रैपिगुणानुवासात्मनः प्रकृतः
 शान्तीत्याद्यैः नमेवंगणितानुसृतापि सन्त नोचरोध्यामहातस्येदोपरत्याशक्यसापित्तस्यसगीभ्यामेनीयसगाम्हरसु
 क्तवद्वत्सभयत्वाद सस्रपद्यति तप्याह भूतिस्मृत्पुनन कथवापारयवृत्त इत्यत्रान्तराचिन्त्यादिनासम्भय

नद्यापि तदाः सभवेति गीष्यानेनेति सुभेगतामेषरायशः समुच्चय
 यन्भूतिमनाप्येसगमाहुरविरुधोपिसमेमहात्मभिः ५ ॥

यः इत्यस्यैः पुराणासासर्षीः सुयमासमनादीपकराविसदात्मभिः समेसरेत्यथैः साकेसाहं समेसरेत्यथैः
 श्रुनाथसगमाहनाथैः सुगास्यचपीति भक्तैः वचोपि गीष्यावरेमनाकृषियेदेवाइतेवदः श्रुचिपुकीति
 मनापि यान्त्वमरः नये प्रेइ यत्र वामनाकृषियन्विराधसुभितिसमुपयन्तस्य परववाजानुपिसमा
 सङ्गनराहानासासर्षीः इतरास्यानेरावापौः तदुक्तकाव्यकाशे समासङ्गभावात्तस्मात्तुमरावर्तमानित्तु
 च 'काव्यात्तरमेतव मिनोःकुरोषपरिहारः स्यारपीतरस्यासासर्षीः सवभूतिसमुपय' . स्यापुपि
 विनाशक्यपुमाविराधसुभितिदेन्याभिर्दुपकाव्यलिगानुवापानरति ६ ॥ गीतस्यैत्याम

न.
समग्रं
५०

५० धन

५

नय

ननु कालयेके अत्यनीतिरित्यागे कुरीति प्रकृत्यैरुपमयेत्याह कालेति पलांसोः षड्गोः अतीतोः संज्ञः का
 श्रुण्णकामेति धनो भूमरुमानहाराण्य षड्गोः रिषड्गोः शिबभागवत्समासः तस्य शेषः कालोपेतनेन न
 याहेन विनीते नयथे विनीतेषु प्रकारज्ञानावतिवात्त्वनीतिभावः अत्राप्यनुपसिने विद्यामानवीमनुष्य
 रिषड्गुचरत्तस्यामित्यर्थः परवैज्यावास्तुनपट्टेति अथिस्तुना वतिवृत्तिमिदुनीपद्यतेसमेत्यह्वययः न
 विमिमत्यादिवाह्यादिभ्यः अत्रनीयेभ्यामप्यन्यभ्यामलापः अस्तातेह्वरात्तस्यपस्यनेव्यमतेरिशाधन

दुर्गात्मनी
का

कालोऽपि षड्गोमयेन मानवीभागस्योपरवैज्यावा विभजनकैरिषमकालेतिरुक्तवित्तव्येतेन नयनेनैव
 सु ३

लसेनेत्यर्थः तैरिः शोके धानः न स्वाच्छादं येषांकारि कारकारवत्ययः करिकारह्मिनीचा हीषुक्रुष्यः
 इतिरेदीरूपेनिहातेदं जिन दासो गोपी तितीरस्वामीजयागमायतोऽप्येवः समित्तेरि रम ३ म्भस्वदी धोपरते
 ष वदन्तिनेनदुष्टीपनेनपुरुषस्यकर्मिपोरुषे प्ररुषाकारउयोगरनिचाधन पुषादिताहराधिरुषेप्ररुष
 ऐपाक्रेभीसेकर्मिणतेनसीति विष्यः नकेविवाचनकदिशमटोराधोवित्यर्थः अचिनुरेत्पारिनामप्रस्यधि
 तेप्यारव्यधिर्दुनिवातः समसातः विभज्यास्पावेत्ताधामिरे कर्मिणिभागेकृजानेव ननीत्यवित्तव्येति

३
४
५
६

संज्ञा

न

दृष्टं

सेषु निभ्रयात्पुत्राभ्याम् सखीविति गतस्मयैविरंकारः सुतकसदयौयनः संभनमनापुत्रेमाधुसस्यगक
 परासिपथः सुनुनीनिनाभृत्यस्योतिपुत्रः सिग्धानसखीनिविजाणीवदतीयनेनोकरस्यतिनेपः इमसतिवेति
 शिखरिणश्चैत्यात्मनेपरं शोभनेदूरपेयेयांतामसुदृष्टोमिषीणासुसुदृष्टदृष्टोमिषीणिवेतिविधातः वे
 योभभावरिभः समानवानाभस्त्यसुत्तेशान्तीयने उपनमसरावेधुतातेभ्यिजनवपुलतापुम्यसत्तक
 नमोधिपापसम्पद्यस्यस्यकजाधिपवन्वतिवरतीयनेपुनोपपुत्रींनुदृष्टोचनीयस्यः यथाभृत्यादिपुमस्य
 दिसुदृष्टोत्पेनेत्यस्यतयाज्ञानामनेयतिव्ययः सुनुनीयारीनकनरीहितनमकनीतिकुम्भनेपुत्रेस्यिचैरु
 पहासुयेकलपाद्यीधुतास्योपतिमराजापुनगीयातीसाम्यतीनिवदतीयनेसस्यादयः नमत्तुलपयैतिमया
 सखीवितिपुत्रोनुतेमिनः समानमानाः सुदृष्टसुपुधिः समानेदृष्टोत्पेनेककः कजाधिपवन्वतिमपुत्रेपुत्रामः
 हेभावेनपद्यस्यजघारः जघनेसस्यमेवकेरानुचोतयस्यरानेभ्यः उपकतीत्यैः वर्षेद्विषोपीनेकमेवपुत्रिक
 तेरनुशीयारेरीभर्तारदृष्टोभात्मनेपरमपुमस्यमपितिपादिककम्यस्यनेकापेत्तकम्यरातातेप्यनेकमेति
 यारादृष्टोत्पेनेत्यदिषट्क्षयमाभाकमीजराभावाद्यायतेरणादिमभ्यविषयदृष्टिसन्वतिषट्क्षयन
 नेपदे प्रतिपेदिरेभाविनुगीरुतादिसवधिषयनस्यस्यिक्तयथादृष्टोत्पेनेभृत्यायतोनेदृष्टोत्पेनेभृत्यायतोने
 यतेभृत्यराजस्यत्तनेपदेसिदृष्टोत्पेनेभृत्यायतोनेककः ननुकमी प्रसदुवादेकानेवात्मनेपदेनभानकमी
 रस्यभावेदृष्टोत्पेनेपदेनभावायते सुमरिदारादृष्टोत्पेनेककः स्यात्तथाभ्यायः दृष्टोत्पेनेभृत्यायतोने
 येककमीतिजगुतिविक्रकमी प्रसदुवादेकानेपदेनभक्तियथास्यलशोरे यमुनुष्यानिविरुमुनेत्पेताह

इत्यस्यैकमेवोक्तं संज्ञातिमिवभवेत्
 तास्यपुत्रमिति २० ५

मसौरी-

सुखशोकद्वेषरागलेशवासकांक्षानेदरीयअरीसामरानेदरिचयति निरस्ययमिति तस्यदुर्घोषनस्यनिरस्य
 योनिशोधकप्रसाधिकमित्यर्थः अन्यथासहादेष्टव्यारितिभावः सामसार्त्तसमसोत्पत्तिसमस
 र्दानवृत्तितेनप्रवृत्तेन अन्यथात्वेन्यायावनेनस्यसुकृत्प्रियेवाकेरुक्करव्यारितिभावः इतिचनेचम
 येनसुकृत्वात्सत्यमत्रलिकमिणासुखित्वात्तद्वेदनेनसत्कारणव्यतिरेकस्याभविप्रभजनसुकृत्वात्तस्य
 पितृषुः दानेभूतस्याशः सदित्यादरादिष्वपेसादरानादरेषात्सती इतिनिष्पत्तिसास्मरणात्सत्यकि
 यात्सत्यक्रियाविरहस्यविहायैर्षीपन्नसुखीदित्यपारेण नप्रवृत्तेनसुखादरेदिकव्यारितिभावः

निरस्यंसासनदानवृत्तितेनभूरिदानेविरहस्यसिद्ध्या इवृत्तेनस्यविशेषशालिनीगुणानुरोधेनति
 नानसक्रिया ११

नवेवंसर्वविधाविधेकितेकोशतानिस्तस्यादिपार विशेषशालिनीकृतिशययोगिनीर्षादुषानुरोधेन
 गुणानुरोधेनशालिनीप्रवृत्तेन इत्यनेन्यारिनात्तरीयागुणोत्पादरोभूरिदाननयेतिनेकरीयाव
 काकारत्यर्थः यदीश्वरस्यप्रवृत्तिविशेषात्तयास्या यनादेकावत्यलकारः तदुक्तकायप्रका
 शे स्यात्तयोद्यतेवापिपद्याइवपरंपर विशापुरातयावस्तु यइसकनुलीदुधति नथावेष्टभरणा
 नतेतन्नेयसुखारूपकतेनपकतेतत्तत्सलीनपकतम् ११ श्रीकृष्णायनमो नमः ॥ ११

तस्यरत्नेनकसरेनसत्परीतिवाक्यात् कलनमृत्तिमोतजजदमस्यन्यति

कि.
लै.
५

नवायंतिरपीसुमापनीत्याद शुभक्रमिति यथायथेषथासेशसेकीतिरूपेतिभत्यविशेषित्वयोः यथा
सिद्धयथायथ मितिनिनमानादिभीयेनपुमकमेव इतिभनेपुमकेशानिपदकल्पेतिइसत्त पक्षेयानः एत
यानः श्विसक्ररवरायः समस्तुनेषसानपासमपक्षेयानपाभद्र्याचरागविशेषेण चनरागोभक्तिवित्तु
पदेशः एत्वश्यायेविशरीः शुभक्रमनाभक्रमव्यमनिनमित्यर्थे. श्वराभयतःसवमानस्यास्वइपीधन

शुभक्रमाधुपतेयथायथेविभत्यभद्र्यासमपक्षेयानया गुणा
चरागारिवसस्यमीथिवाश्वापतेः स्पडिगताः परस्परम् २२

स्वव्यारोपभीषेकमानोगरावित्तुगारावित्तुवरीः विवर्गीधर्मकमापुंशुनवरीः समेत्तकेवित्तुमेक गु
णानरायत्तरीयपुरेणचनरागाइरावराश्वयलेभाटित्यर्थे. सस्यमेवोसस्यपेइतिवप्रत्ययः ईयनानि
योपगतवधेनसुतेलाउपेपिबानेनामानवकावश्रुतिकमुपत्यजेतनिधानः नायेपसगोसमितिर्करीः
करितासमनवापतेपरस्वरेनपीइयति समवादिस्वरस्यमीथेकामवस्वराचपमर्देनपदेत्तत्त्वर्थे. उक्तवधमी

क.स.क.प.सि.व.र.दि. १२

अथरंशतः अस्तीति चरीमदृषीधनेचसमिधनातिरसुतोषीधनेमणावितिरेजयेतीचंहुसलोभा
 चेत्यथः वदतीतिशेषः तथामनुनाकापेनचनमनुद्वैत्यकतो कृषीजसुरः धर्मशास्त्रानसारेणैताधत्ता ।
 भवतिनइतिस्मरणादित्यथः किंनिरुद्धकारणानिरुद्धलाभादिनिमित्तः सन् प्रसक्तधर्मइतिपदेसम्प
 राधेभमायधर्मभमेदेकत्रयमित्यस्मादेवहेतोरित्यथः अट्टानराज्ञा न् दअधियापदेइयन्श्वथ ।
 मिति० दिल्लवन्

असुनियेह्नु चवरीनमनुनासधर्मइत्यथनिरुद्धकारणाः १
 इपरिहेनरिषीसुतेषिवातिहेतिदेडेनसधर्मविल्लवे २१ ॥

शोपरदाभेतिनरकेचैवगच्छतीतिस्मरणादितिभावः १२ परिहेनशार्द्विकेभ्यदेहेनधर्मशास्त्रेप्रसक्तज्य
 षादीनाकमतेस्थितः समाहितमितिपस्यशुचद्वारनिकमारितिभावः देहेनदमेनजितयेत्यथः रिषीसुते
 पिचास्थितमितिशेषः एतेनोस्यसमदृशितसुक्त धर्मविल्लवे धर्मशास्त्रिकम सुधर्ममितियावत् न
 हेति निवाश्याति दृष्टपवास्पशः शिष्टपक्षधुः ननुसवधनिबंधनपत्तपातोस्तीत्यथः २१ ॥ १

सूक्ति-
सी-

नर-

संप्रतिभेदकोत्तरेर्हीयति विधायेति शंभुः स्वसंज्ञानां शक्तिः शक्तिशक्तः सन्परितः सर्वदस्यपरमेस्वरेण
 नराणां स्वीयानः शोचकांशुवत् यथापरानितरथीयति भेदनात्ममातृवृत्तेः नीतिपरमराजन्तुः शोचनीतिगण्य
 नृकर्मिण्यपारप्रत्ययः रत्नेनीतिरक्षासंभृगुप्रिसमर्थमित्यर्थः नैरिप्रददित्यादिनापवासाद्विधायक्तत्वात्
 पुत्र्यतेत्यर्थः यथाकित्तस्याकारमुपैतिसद्यमविशुद्धीपि विधायक्तत्वेन च वदन् परमुदितेव परानुं नान्ती ११-
 त्यर्थः नवनीतानुपदानेननेपि कुर्वीरिच्यार कियति क्रियापदोपसृक्तमेवमपि पुः कुर्वीरिपसंज्ञेना
 भूत्वाहीनात्कतासुपनरासंज्ञित्यादौ प्रीत्यर्थः देयराधीतिसांज्ञित्यर्थः संपदेः सुस्यरातः कृतकानामुकारः १२-

विष्णुसामसूक्तं परेतानरोकितानामुपैतिगोचितः क्रियापदोपसृक्तोपि सात्कता कृतकानामुकारं विंशत् ११
 क्यारमेतेवपदेः कुर्वीरिपसंज्ञेनापि नोपयोग्यमिति वाः कर्मसुवायाः परिशोचिताद्यतीकृतेत्यस्यैवैविकार्ये संपदः १२

नेवरेति प्रीतिराशेः कास्यकृतसं प्रकाशनेन नृकाद्युपेक्षेत्यर्थः कृतनेराजन्त्यनमीश्विनोः नरेनेति यत्प्रजासु
 तेरत्नेनीतिभावः ११ सुखेवापद्योगस्य कृतसंज्ञेति सुनापत्तिमिति तेनासापरेप्रुपारेयवत्पुष्टे
 यथाकित्तस्याकारमुपैतिसद्यमविशुद्धीपि विधायक्तत्वेन च वदन् परमुदितेव परानुं नान्ती ११-
 पावत् तानुलोभतास्यनेपुसम्भृगुप्रकाशत्यर्थः प्रापायाः साकारयः सद्यपिपरस्परस्यैवामुपैति १२-
 पारिभेदनापत्तेः प्रविशो प्ररकान्ताः स्थिरात्यर्थः सद्यसंपदेः सुनापत्तिसंज्ञेति कृतनेन इत्यर्थः १२

अथैतद्विषयस्य चमेनेति अयुग्मकुरस्यसप्रवर्तिप्रसूनस्यगेधइवगेधोपस्यसोयुग्मकुरगोधिः सतस्युपटो
 नेउत्वारित्वाचद्विहीदि रुद्ररपद नोपयु उयुमानाश्वितिससाभोतउकारः नृपायामवायनानि उपहारभूत
 येदेतिरेतयोमउत्पापनमुपद्राशउपहानसयोपरेत्यमरः रातोपयानिपुमानोरानन्यः लक्षिणः गुणपयस्यरा
 रिति एतद्व्ययः रातोपयानिपुमानोरानन्यः रथाय्युपयान्यरथाय्येनो गजादेवकत इत्यः अनेने कथानन्ययो
 रथाय्येनमेकलेसेकलिसनेदीयमास्थाननिकेतनाधिरसभासुलवागणभूशमाईतकित्वमेवयति-एविस्य
 हास्यदि प्राक्कायनयोर्दंतिकारः तथाचालेवागणभूशमाईतकित्वमेवयति-एविस्य
 मकरजस्यः पयिनेति चिरापतीस्यनृयोपनेलोमिबलमनिकेतिकरसतिदेः पनेन्यइत्योत्रायेयोमेइवसा

न
 यदी

वे
 २

अनेकान्तस्य चासंक्रान्तरीभमात्यानिकेतनाधिर अयुग्मकुरगोधि राईतोभवेउपोकायनेतिमेमरः ४
 अयुग्मकुरगोधि-रुषोभनेरुद्रपद्यारुमस्यसेपरः चित्तमतिरुसमरेवमात्रकाप्युगयतीत्यनुरवयुक्तामति १५

तथासंज्ञं च मीचिनोरेण मेनभवेनीत्येवसात्रकामरीसात्रकात्प्राये- हेमोत्रेउपसंभुसंपत्रहीरिपानितः सा
 त्रुटीसात्रकाटवसात्रकस्युपसात्रकममित्यमरः एतेनास्यकुरस्यारिषत्रेकस्यकुर इपरीयानियामः इतरोत्तनपदमि
 शान्तः कुरस्येतेकुरस्यपुत्राः शान्तस्यमपरीयारिषकमिकतेविदेत्यसोत्रोपान्तः नोपरीयारिषकस्यपुत्राः कुर
 विषयोमतीतिरुषोभनेकुरस्यः रजःकथारित्यारिनासुनयुग्यपः असात्रिरीषः सविनाकुरोत्तनभ्यासुपरी
 क्यः मस्यसपटो रभुताथाः एतः नाभ्यसाकुरोपिनिसमागमपतिषेधः सकामतिसयोर्विषयावैतनस्यैः ३
 २ः मस्यारितिरेरारिशः तन्तिरारियः परिष्वभ्यस्तसतामपन्नजनपटतातरमेतापकरवाः साध्यापतिभिभारः १५

१५

२
 ३
 ४
 ५

१५

यदीकुरपुत्रादितिरेवतद्यतनानिहोमनइदोत्तमाहाम प्रवैमि
 तानिधीयने ५

क्रि-
सी-
८

नमेवेतन्नपरासुबन्धिनकथमथेत्ताभयत्तः आह उदारैति उदारकीर्तिमहाशयसः उदारोदानमहत्तो
रित्यमरः दयप्रतः परदुःखप्रहरणोत्तरतश्च प्रशान्तवाधेयसमितेपदव्युत्थानात्किंयावशेषराः
मृदयति शेषांश्च दानदानत्यादिनास्मीमपानांरिपितानिर्दिनिपातः अभिरक्षयासवेतस्वतीनीद
वेत्तैरिदित्तः संपादयन्तस्सयमानस्यैकैवेरतन्वस्यस्वसमेषुपाणिषधनीधेष्टिनिषिञ्चसुस्यरु
थीधनस्यगणैर्दयारातिभ्यपरिभिरुपसृतादाविताभेरिनीवसनि पत्नानिवसनेषधनेमरावि

उदारकीर्तिरुदयेदयाचतः प्रशान्तवाधेरिगतोभिरत्तदा
सयंपदुधेस्यगणैरुपसृताभिस्यकानस्यवसनिमेदिनी १८

तिवेजयेतीसवे प्रदुग्धेः केजोनद्वयान्त्वथैः इदेकर्मकनेरिन्नइ नदुहस्तुनमायकविराधितियहः
कृपतिषेधः यथाकनचिद्वदग्धेन वहिनारतितावगीः वदग्धेनद्वितिभावः अन्तेकारस्तुविशोः
प्रासादसास्यादप्रस्तुनस्यगम्येनसमासोक्तिरिति सर्वस्वात्कारः अत्रप्रतीपमानयागवासाहप्र
तोषामेदियाभेदेः भेदनत्पारिभिरुपसृतादावितातामेदिनीवसन्थेति शयोद्विवरादोऽयनेनोक्ति

१८ ॥
१८ ॥

उत्सर्गमन्त्रद्वयस्य नाम अथासीं भवेत्तुं नः सुखं प्रदत्तं नैवमिदं सत्पुण्यं ॥

संप्रति वीरभद्रानुकृत्यमाह रतिं न पश्यान्तः शीघ्रः संभावितपराक्रमाभ्याः गदोत्तमप्रति गदोत्तमो मदा
कस्याः शून्यथाकृत्यानामनुवृत्तादिति भावः मालः कल्याणित्वाद्यभिमानश्च धनेयेकमेवमानधनाः शून्य
न्यथाकरादिद्वन्द्वोरथिति भावः धनार्थिभ्यः संसृजताः शून्यथाकरादिद्वन्द्वोरथिति भावः सहाताः
मिथः संगताः प्राचीनान्वाचमवेनोत्तमभिन्नत्वं यः प्रवेद्यत्समाप्तः शून्यथाकृत्यानिर्कापैवातकवात्वा

सप्तमो

सहाताः प्राचीनान्वाचमवेनोत्तमभिन्नत्वं यः प्रवेद्यत्समाप्तः शून्यथाकृत्यानिर्कापैवातकवात्वा

शून्यथाकृत्यानिर्कापैवातकवात्वा

मदोत्तमोमानधनाः धनार्थिनाः धनूर्ध्वः संप्रतिलभ्यकोर्मैयः नसंहताः सफलभिन्नत्वं यः प्रियाणि शोकेत्पसुभिः समीहिते ॥१॥

प्रियाणि शोकेत्पसुभिः समीहिते

मिदोत्तमः सूरिस्तुमपवाधित्तत्वं यंधनूर्ध्वतो धनकः प्रापुथीभावोपलक्षणेन न प्रापुथीभावाः
दुर्नृणां तस्यदृशो धनस्यापुभिः प्राणैः प्रियाणित्समीहिते कर्मेकं तिनृन्तराचार्यशरणाने ॥१॥
न्यथाकृत्यानिर्कापैवातकवात्वा शून्यथाकरादिद्वन्द्वोरथिति भावः सहाताः प्राचीनान्वाचमवेनोत्तमभिन्नत्वं यः प्रवेद्यत्समाप्तः
धनान्वाचमवेनोत्तमभिन्नत्वं यः प्रवेद्यत्समाप्तः शून्यथाकृत्यानिर्कापैवातकवात्वा

उत्सर्गमन्त्रद्वयस्य नाम अथासीं भवेत्तुं नः सुखं प्रदत्तं नैवमिदं सत्पुण्यं

क्रि.
टी.
५

सुखदुःखसुखदुःखसमीपेऽतीत्यस्य महीभूतास्यैव शब्देऽपि तद्विद्यः समाविनक्तत्वात्कत्रोरप्यकर्मैत्यर्थः सः
यस्य पत्नः सञ्जाते सुखदुःखेऽत्र च न करीत्यर्थः चरतीति चाराः तैः प्राणादीभिः पुत्राद्यन्व महीभूतोऽङ्गि प्राणैश्च
निष्ठायाः देवैर्वाग्निवराधित्वात्प्राणैश्चः सः स्वतन्त्रकथितुं देव्याह महीस्थैरिति धातोरप्य तस्य देवी धनस्य
हिते प्राणागमोऽप्यस्येदासीद्भिर्हितमनवप्रत्यनुरुधेतीति धातान्वयेभिः स्वामिर्हितैरित्यर्थः फलेः का
येभिर्दृभिः इतीत्यने फलान्ममयास्तत्प्रादेभाः इत्यर्थः २- मित्रवत्त्वमाह नेति एतत्तद्विचक्रवाचिविषयेऽपि

पा०

महीभूतां सञ्जाते सुखेः क्रियासंबन्धिनः शेषमशेषिनश्चिद्यः पटोर्द्वेषस्य धातान्वयेऽपीभः प्र
तीयते धातोरिवेदितकलेः २- ननेन सत्यकविरुपतपतुः कतेन सकोषविति द्यमानने
एतान्नरागेताशिराभिरुद्यतेनराधिपैरीत्यमिवास्वशासन ३२ ॥

इत्युक्तमर्थस्यैवमेवैत्यादिनां नौगताइत्यमरः तेनसरेति स्वस्वयोगेऽतिरुद्धतीतिः पत्नीधनेत्यानने
वाक्येऽत्रिहोकोपकृदित्तुक्तवस्वकोषपवनीरे तिक्तसस्य सुदुमसंकीर्तिभाचः कथंतीत्याज्ञोका
रयति राचरत्यमाह गृणेति गृणेपुट्यादानदासिणपारिषनरागेणामाज्ञापुटेस्यानुषंगेऽतीत्यर्थः सु
च्युत्वात् २ भवत्तत्त्वाभेन नराधिपैरस्वशासनमाज्ञात्वात्तत्त्वात्त्वेनैवनेति ३- तैरेवैति न्यास्याधिहाति
स्वामिर्हितैरिति द्यते धातान्वयेऽपि स्वयियर्जैतीनां कितौति य किसे प्रसारणात्पुत्रोद्यमात्पुटैव ३२ रामे

कालप्रमाणेन तत्र सङ्केतगुणवती नानि तमी ५

५

१

संयमस्य धार्मिकसमाह साति इह शासनेऽतिहतात्पार्थः सद्रूपी धर्मो नवधौषणेह नेत्रगतं धुरंधरात्स
 धीः इः विमशासनेति इः शासनस्य भाषाया शासितृधीत्यादिनापत्ये प्रच्युत्यः यो चरति सुवराजस्यैति
 बाह्यत्वादिभ्यश्च न्विधापयति प्रत्यनेत्यर्थः प्ररोधुसा प्ररोहितानाममतीः सुसानस्यस्मिन्त्याजके मतीत्यर्थः
 मद्रुत्सवने रोषसुवेगादिति भावः निरतिभताद्यक्रः ननु गतिः हीमादिना वरमानर्थे अन्यथा प्रोभ
 सेत्यत्र क्रमवचने मानरतिवहीत्यात् अतिव्रतानस्यः परेषु कृतपुहयेर्नह विद्यासायेन हृत इति रोत्यर्थः
 द्विः लपरेत्प्रोद्यम्यते द्विः लपरेत्तस्य द्विः धिमेति वीरपयति धिनः वीरिणापीति निरुत्तारोपेत्प्रत्ययः ३
 कावच्छान्तरेशः ४३ सवेकनादुत्तिरयोरोभोच्यमित्याशङ्कितोपनि इतीनेति सद्रूपी धर्मः इतीनेत्यात्मे ३-१०४
 सवेकनादुत्तिरयोरोभोच्यमित्याशङ्कितोपनि इतीनेति सद्रूपी धर्मः इतीनेत्यात्मे ३-१०४
 रेतसः ४३ इतीनेभ्यो लपरेत्प्रोद्यम्यते इति शासनस्य भाषाया शासितृधीत्यादिनापत्ये प्रच्युत्यः यो चरति सुवराजस्यैति
 धिः प्रयत्नमित्यर्थः स्थिराद्यनिश्चिन्तस्यधीत्यर्थः भवेत्संज्ञस्यैवमिधिमन्वातिवावारीधुक्त्वात्पैराभिति
 धीरित्यच्यधीभावः प्रसासुरात्तापयत्रविज्ञ हीत्याद्यः योऽस्यभ्यस्तसत्तानाभ्यसाहृत्तुरिति समागम्यति
 येषुः तस्य तत्र पृथ्वीरागमितीः धानुनामनकाद्येत्वाद्वाच्येति ३ अत्रवाक्याः ३ पदः पाठः पक्षधत्तु
 स्मितिहीत्युत्तु सद्रुत्सवनेत्यर्थः इति नश्चेति रोष आकीर्णयोर्निति विकल्पेन नमभावः भिक्षाभय
 हेनमसिपरात्यर्थः चित्तवति कालोचयत्वेवमएवाह अहावलस्यै रोषितादुरतादुत्तिसाजानसर्वेभोभ
 स्वाधिप्रवृत्तिः सद्रुत्सवनेत्यात्मे सतिमानर्थे पक्षेवसायेवेत्याप्यर्थेसात्मे न्येनविलसमर्थेनोपार्थितरत्या

लपरेत्-
 धीरित्यच्यधी-
 कावच्छान्तरेशः-
 ३-१०४

३-१०४
 ३-१०४
 ३-१०४

वि.
शे.
१५

ननुपराकारेणियमस्यनस्यभवेनवाक्येभिधधीनारु कथेति कथाप्रमेयेनगीहीयमेनतमे ननुयवकथाय
मेगेन विषयेधनकथाप्रमेयोवासीभोविषयेधोपिकचोवदितिअः एकवदनुस्यानेअस्यमन्निरोकरोउवा
तादृश्विनानसोभधानाशाप्रधेयतमरकथातेः नानाविधवमे आख्याइसोभधानेचनसुधयव्यामि
न्यमरः ननुयवतसोभधानास्य नामिकरोनाममावयुहएणमितिन्यास्यते तस्युवास्तुतयेतस्येवकाप्रकीतये
राभधानेपसिन्वरेतस्याने यहाकथाप्रमेगेन नानास्यतेननस्यैकपरेवा ननुयवतस्येवतस्यनविद्यमः
स्युवातेनपराहमः सस्यसुदुःसहा मेवस्यतान्मारकानिधानुलससुरिरानुजापेदधिस्यमितिनफस्ये मितु
उवेनमेवाचिनिचिचः तस्येवः यहीगवाययथैः तस्यकमवाचविलेयः सोमस्येवतस्यनवाहः स्यमगरइ
अथाप्रमेयेननेकराहुत्तरनस्यतामेवात्मनविद्यमः तयोभिधानाप्रधेयेनजननः सहा यथायेवपस्यैवेभतः ५८
नतकनेमेवमिदामुच्येविधेयमेतमेधेयपुत्रां परशोभानिबकेमिधनकेप्रभिस्यरास्यनमरुपिधैः ५९
अथमारगाइतनामनः सन् सुद्यतेः तस्यैत पोभधानाप्रधाहः सतिन्यमरः ननुयवतभयरोवाः रिकु
रावृषीगुभित्भायः सर्वेजनवमनि के पुत्रानि के सरातुपमितिन्याभाहः एतात्करेकचनेप्रीधेइरस्यभुव्यामे
भेतसुभमेतइह ५८ निगतपति तसिनि नतस्यत्पिधेयेकपरेकेहापुत्रेविधेयसासिचिचैः तथेतस्यपु
त्रीधनेविधेयकनेभास्यत्रयति किदासुविधीयताम्ः ननुयवकनेयमितिनयेनोच्यतामित्यवाहः परनि
परशोभानिबरोकानिबरोमिधिसतोमारैरानुतोसावहारिणमित्यथैः उहप्रितारात्पुत्रयोनीधयति
करोत्तरस्यमरः वातीमाववाचिनोच्यनसुकरेयाधीपरेगतमथैः नतस्येवनिधीयेकाधीकने
व्यमित्यथैः निमित्तविशेषसमुद्येनारुहीतरसामान्येनन्यासः ५९ श्रीकृष्णायनमोनामः ॥ ॥

संयपदार्थ

पुत्रपदार्थो
नेमिसिद्ध
ग. ५८ तस्य
न तस्य

इ-

हेनेक-

वि. ५९ अहो ५९ विपता २९ ध ५९ वि-

संयपदार्थो ५९

इति च तन्मसि च तन्मसि नो वन्ते च राधिषे इति गिर मीर पि सा उ क्रु सा इ स क्रिये गृही तया । इतो चि
 के गते सति त्त् वि दाने मे व चार णे वे तने जी वने ते हि द्या भा त्वा भि का र्थे नो च त्त् र ये जि र ति नो ति वा र्था
 मृतान्ते सु च म ही ता रा ज्ञा क्रु सा दि ष टी भ नि धि वि षा नु ज स चि धो न इ ने च रो क्रु व च वा च च दे षा व म
 न्य च वा क्रु म्पे ति पर छे दः स द ने ष वि षा नु ज स चि धो न इ चः क्रु सा उ च च ले आ ग्वा च लि टी ।
 तदन ३०

इतीर पि सा गिर सा त स क्रिये ग ले च प नो व न स चि वा सि नो ष वि ष क्रु सा स द ने
 म दी भु ज्ञा त रा च च ले न त स चि धो व चः २१ नि श म्पे ति हि षि ष ता म पा क्रु जी स त स
 त्त् म्पा वि नि ये त्त् म ल मा न् प म्प म न्यु च स सा य दी पि नो ह रा ज हार इ प दा न्य ता गिरः २२

इहा दे ई क र्मि क ता द ष धा ने क र्मि शि लि इ २१ नि श म्पे ति त ते इ प दा न्य ता डो प दी हि ष ता नो व हि
 र्पो सि हि नि श म्प त ते हि ष ष्टः आ ग ताः त प्र स्यः ख न्य पा न्य वि ति न्य ष्ट ख पा क्रु नो नि रा का
 य न वि नि ये त्त् नि शो ह म ल मा स ती न् प म्प सु धी ष्ट र स्य म न्यु च स सा य ये के धो
 इ ग यो दी यि नो स चि नो गि रो वा का न्यु रा ज हार ज ग ष्टः २२

कि-
री-
११

भवति चेति भवत्त्वा भवत्त्वा पतिना इत्यर्थे तेन विवेकेन त्वादि त्वादिना कत्वात् स्यात्तन्नामुपपद्यते
कारणैः प्रथमं तदेतन्नादितेनोक्तं तन्नादेकः सर्वज्ञः सर्वविद्याविद्यादिनामप्रकारणं तन्नादात्तन्नादिव्यापक
त्वेनोक्तं तन्नादेकः सर्वज्ञः सर्वविद्याविद्यादिनामप्रकारणं तन्नादात्तन्नादिव्यापकत्वेनोक्तं तन्नादेकः सर्वज्ञः सर्वविद्याविद्यादिनामप्रकारणं तन्नादात्तन्नादिव्यापक

भवत्त्वात्तु प्रथमं तदेतन्नादितेनोक्तं तन्नादेकः सर्वज्ञः सर्वविद्याविद्यादिनामप्रकारणं तन्नादात्तन्नादिव्यापकत्वेनोक्तं तन्नादेकः सर्वज्ञः सर्वविद्याविद्यादिनामप्रकारणं तन्नादात्तन्नादिव्यापकत्वेनोक्तं तन्नादेकः सर्वज्ञः सर्वविद्याविद्यादिनामप्रकारणं तन्नादात्तन्नादिव्यापक

इत्येवमित्यादि तन्नादेकः सर्वज्ञः सर्वविद्याविद्यादिनामप्रकारणं तन्नादात्तन्नादिव्यापकत्वेनोक्तं तन्नादेकः सर्वज्ञः सर्वविद्याविद्यादिनामप्रकारणं तन्नादात्तन्नादिव्यापकत्वेनोक्तं तन्नादेकः सर्वज्ञः सर्वविद्याविद्यादिनामप्रकारणं तन्नादात्तन्नादिव्यापकत्वेनोक्तं तन्नादेकः सर्वज्ञः सर्वविद्याविद्यादिनामप्रकारणं तन्नादात्तन्नादिव्यापक

अथ भवः सम्यक्त्वा इत्यतीत्याह - ११ विवेकि ११

एतेषु सुखेण मत्सङ्गमत्सङ्गमवरोधः इति तेषु कोरित्वमेवेत्याह इति नीतिमतीपये निविधे कितोर्नि
 निविधे कः इत्युच्यते अथ प्राग्भवेत्तन्निनि के येषु पापविषु माय उक्तविषुये सुखाधेय्यारिना विनिष्टयः अथ
 याविना मायावता द्रोणाधिपतिरिति न भवेत्तु अथैवाधीनः न्यस्यति अथि पतिर्विद्याः सुखकरा पितृशु
 शानया विधानं कुरुतेत्याहुः सेवेनामानं सुवर्णितशरीरान्निशितारुष्वरपयविश्वप्रवेगत्तमाश्रमा
 भजा इति विद्यायेव इत्युक्तं नितिविधावः १- नक्तमही वाहत्या सुवमनयेः किनुवापहा
 रोषमन्वपरत्याशयेत्याह गणोति सुवदकसाधनेऽने कलसाहायकान् उक्तं कामरकेतुधामो

२५

सर्वे विद्यायाः साधनानि विद्यायाः
 यथा विद्यायाः साधनानि विद्यायाः
 यथा विद्यायाः साधनानि विद्यायाः
 यथा विद्यायाः साधनानि विद्यायाः
 यथा विद्यायाः साधनानि विद्यायाः
 यथा विद्यायाः साधनानि विद्यायाः
 यथा विद्यायाः साधनानि विद्यायाः
 यथा विद्यायाः साधनानि विद्यायाः
 यथा विद्यायाः साधनानि विद्यायाः

इति नीतिमतीपयः पराशवे भवेति माया विषुये न मायिनः इति रथि इति रथि इति रथि
 विधानं सङ्गापाधिना विषयः १- गुणानुरक्तमनरक्तसाधनः कलाभिमानो
 कलामानराधिपः परिसूदयः कुरुवापहायेन मनोरमासात्मवपमिदं विषयम् ११

रुनिष्ठं प्रसमसाहायस्य पीयूषः कुर्यादनुगजानस्यानिपिपीः सह कारिणी तिकलाभिमानो कुरुवा
 साभिमानो कलानाभिमानो मिदन्ः तदन्वः सुखाधारित्यादिनापचमी केन राधिपेगुणः सासा
 रीभिसाहयोदिभिकानरक्तमनराधिपे कला कलकमारागतो कलीनो वमनोरमो विद्यासात्म
 वपसभाके निववपथायात्तु वायेत्यमरः परेः राभिषाहारयेत सुयमेवापहारकनयेदित्यर्थः
 कलसापहारकसुखापहारोपे कलासाभता निवनानारुपेत्तयोपरातिभावः इवशायेवा-कलसाकारे ११

यथा विद्यायाः साधनानि विद्यायाः यथा विद्यायाः साधनानि विद्यायाः यथा विद्यायाः साधनानि विद्यायाः

क्रि.
श्री.
१२

व्युत्पत्तौः योकेः केषुं हीयने केषुं भवेत्तु मिति हेनरेवेनेरेपत्तौ हीयनीयसिर्षपत्तौः योः एतस्मिं
प्रतीयासीत् पुनस्तोः प्रतीयेत्यस्यः इदमिति निनि निन्प्रत्ययः एतेनारद्यो निन्प्रत्ययेः व्यापके वा इ प्र
लक्षितं हेनरेवेनेरेपत्तौ हीयने केषुं मिति सार्थं चित्तुमाने ता वृत्तौ तु रेणोऽनुभवतमित्यर्थः अनेन मदीयेति ।
उदीयित्तमस्यः केषुं अक्षरानेवमस्यः केषुं निनिदानेनास्यककारः मदीयेति तस्येति चित्तौ च्यापस्यस्यः
तेन मदीयेत्यस्योपदेशोऽस्ति तन्मस्यभावात् तन्मदीयेत्यस्योपदेशोऽस्ति तन्मदीयेत्यस्यः अत्र
रिक्तकचनत्वात्तन्मदीयेत्यस्यः तन्मदीयेत्यस्यः १२ नमः शशुंजाय केषुं त्वात्पत्तौः १३

अनेन मदीयेत्यस्योपदेशोऽस्ति तन्मदीयेत्यस्यः अनेन मदीयेत्यस्योपदेशोऽस्ति तन्मदीयेत्यस्यः १३
अनेन मदीयेत्यस्योपदेशोऽस्ति तन्मदीयेत्यस्यः अनेन मदीयेत्यस्योपदेशोऽस्ति तन्मदीयेत्यस्यः १३

व्याहः व्युत्पत्तौः केषुं अक्षरानेवमस्यः केषुं निनिदानेनास्यककारः मदीयेति तस्येति चित्तौ च्यापस्यस्यः
तेन मदीयेत्यस्योपदेशोऽस्ति तन्मस्यभावात् तन्मदीयेत्यस्योपदेशोऽस्ति तन्मदीयेत्यस्यः अत्र
रिक्तकचनत्वात्तन्मदीयेत्यस्यः तन्मदीयेत्यस्यः १२ नमः शशुंजाय केषुं त्वात्पत्तौः १३

१२

अनेन मदीयेत्यस्योपदेशोऽस्ति तन्मदीयेत्यस्यः अनेन मदीयेत्यस्योपदेशोऽस्ति तन्मदीयेत्यस्यः १३

अनेन मदीयेत्यस्योपदेशोऽस्ति तन्मदीयेत्यस्यः अनेन मदीयेत्यस्योपदेशोऽस्ति तन्मदीयेत्यस्यः १३

१३

अथैवेति वनभूमिरेव हय्यात् प्राकृतिरैकताकर्मोकरनीक तदेतौ वाक्ये रोदे रसाकृतिरि वैतुष्येतीति विद्य
 कर्मनात् समसनिवयितः सवनेवियुगपीत्यमरः कश्चान्ति कर्तव्येति विद्येति कशाचित्तयः अत्रपुत्र
 गती गिरिसंभोगनाविरोधितोपनायमे पुत्रपजातोमदो इत्यमरः यमोदरुधरे धुत्वेयमेपुमने
 पितृतिविद्यः विलोकयन्त एतिस्यमोमेतो वनियमरुतिपीगोमने धर्मधारणाधरुनोपिहिति
 विद्यः यमधने नोत्साहसेन इत्यमरः कश्चिन्वारिनात्तन्तु अतोमेमदुपेतिभाषु ॥ १५ ॥ अथरुतो
 इरिशादशीघत्तमयोदुत्तः इमामिति इमान्द्रमाजातइमातासकीमरीषतस्वरविषयव्यत्ययः त
 रनेतत्तयाकरुनीकतर्कौकरुवितोनिधुतागतीपतो रुपेनमेतिसुतसंयमोपमेविलेकपदुत्तमेमरा
 विद्ये ॥ इमामांश्चनान्तकीधुवोविशयान् विद्यत्ययः विविजनेतमभररापरेभ्यमदुविद्ये इत्यमरः ॥
 वदुममकमेव अथनीमितीत्यमरः ॥ १६ ॥ इत्यपीधिरुत्तमंनेरुकीरुवीवानेति कपरुदेरेपत्यस
 कादिनिभाः विद्येति ॥ अथान्तरकः नकान्यदुपेनेनाचरुत्यात्यु विद्यममनुभानि शक्यते।
 धीरादिपुनेकोविक्तुत्तारित्याशयताइ चित्रमपुयोवि विद्यतपाधीरापुपाद्यनेकपुकाराः स्वसक्तिमप
 वासुत्तु इभक्त्यापरे विद्यितयत्यासभाषयत्याममविद्येयाः इत्यमरीतिः विद्येति कश्चिद्व्ययः प्रसभ
 इमामांश्चनान्तकीधुवोविशयान् विद्यत्ययः इत्यमरीतिः विद्येति कश्चिद्व्ययः प्रसभ
 विद्येति कश्चिद्व्ययः इत्यमरीतिः विद्येति कश्चिद्व्ययः प्रसभ

कौ
 सौ
 सं १० -
 इत्यमरीतिः विद्येति कश्चिद्व्ययः प्रसभ

१
 २
 ३
 ४
 ५
 ६
 ७
 ८
 ९
 १०

हेरा

तदापरशोऽकभेराह पुरेति यमं बहभनेरुमिर्त्येहेहमित्यथैः महाभनेमहाभनेवतिविश्वशयनेरा
य्योयपितुरः मन एतनयोमिजयन्तुनायवमंगलातिनेः करणभूति प्रराधियोधसत्रेजासेकेरीतिविशेषः
एवेतिवोधिनात्यथैः प्रेरत्युतिवासातिभतेथैः स्वरसुमरमीवुकुयोः स्वसीकृशकः चरभेस्वरभुवः
नेवहृत्त्वमरः स्वसीकृद्विमाभमित नथरेः म्भित्नाकृतिमाथेरा एतेनदः तिनमहस्वरीनमकृ सु
धीराभस्वासाकमेतिकमेतं अधशय्यवीपनाशपरेः केः स्वादेजरशिवामगलेः शिवाकने केाध्याति
तेरिनादेगेनकीः काष्टाशमीनशामलक्युमतिवनपतीविदोमहासि' यद्योतशेषः त्वजामित्त किंक

हेति-

पुराधिचटः शयनेमहाभने विदोध्यसैयः स्तुतिगीतमंगलेः स्वरभेदमीमोधशय्य
शस्यनीसहासिनिशामगलेः शिवाकनेः १२ प्रेरमनीनेवपरासगीयकंदिनाति

ये शोकेरांतरेयसा तदायनेवन्पकसाशितपरे परेतिकार्येयशस्यसमवः १३

४०-

इतरंभवनीतिमावः पुरेदिहेवृपयरेतसुरोचनेतववः पुरादिनातिशयेणदिजभुत्तवोतिहेनोध
सात्रेनभिस्रसीभक्तमधेन्यमरः रमणीयस्यभावागामणीयकमनेहरतुस्यनीनेशपितमयनेदि
कस्यकसात्थधानेकेमिदिशुः प्रधानकमेणालेय दिनाहृदिकमेणरितिवनात् सुखिन्यकसा
शिनसेतवतनुयुवेकाशासमपरमतिमावेकापुपरेतिशोयतिउभयमपिलीयतइत्यथैः अत्रसह
१ लेकारः तदेकेकायप्रकाराहाकिः सदाथैवासादेकाथवावकमित्तउरहे श्रीकसायनमेभः

इरमी
निमही

ननेरमेकीदीरिगि - पेजा - नानव

३०

किं
ही
१६

कृत्वा भवति स्तुना भवतमसंभवा पीठशायिनो मरिणमयपादपीठशायिनो यो चरणीराजशिरः स
तानमद्रयात्मोस्त्वित्तोरत्तः परमो रत्तयते तो चरणी मरिणो जिनश्च तपस्विभिरत्तु न किल पुंशो
पाठशायिनो चरिः कुरुते नो यो विद्विष्यः अने पुनि पीठते जिते तः ४० ननु सर्वेषां साधुना
सपादि कय विवेदनेत्ये दे द्विषयिते पद्यतः का रणात् इयेदकावस्थादशा चर्वा वस्थाया मिति वि

विनायिका
५

३

३-वन्वितवत्पिठशायिनः नृवेदनेहा प्रवृत्तः

स्तुना भवतयो मरिणपीठशायिना वरं जयदा जतिरः स जोरतः निधीदतसो चरणीव
नेपुतेष्वा द्विजात्तु न शिरो सुवर्षिषस ४- द्विषे निमित्ताय दिये रशाततः समूलमेव
सुपतीवमे मतः परेरष यो सितवीर्यसंपदा परा भवो षुत्सवश्च मानिना ४१

मः द्विषे नो निमित्तं पय्याः सा द्विषो मित्र शतशत् प्रत्ययः अतो मे मतः समुत्ते सा शय मुन्मूल यति
इव इत्यद यती न दे वी स्वा पत्रः सा येत्याह परे द्वेति परे शर्वाभिर पर्यासिताः पर्यासिता कीर्ये केशे
योने पा मानिना परा भवो न्य यदुत्स व परो ज वे धर्मिणा यो न रत्नामः मानदानिः नरा नक यदिति भावः ४१

देवा २२५ ही. १६ -

१६

उभयोर्भावो नामयमिति मेरुः
नृपिण्डस्यैति सु-

इति मे-

विहायेति हेत्वशोऽति विहायनस्य सिद्धे धामतेनो विद्विषोऽवधाय प्रनः संयेदि संशो कर्षो लुः प्र
मे ट्वा येनायेनो इ तन्नुसमेन कार्यासिद्धा किं कार्येनेत्यत्राह निःसृष्टासुनयः प्राभृतस्य धपानोऽन्यस
मेमकेऽधे इति मत्तसिद्धि मोलाख्यात्रेति भूभृतस्य नके यस्य कार्येनेत्यत्राह निःसृष्टासुनयः प्राभृतस्य धपानोऽन्यस
४२ पुरस्सरा इति किंचिधामवतानेन सिद्धो पराविक्रमशोऽह्यः नामिन्यथः पुरः पुरतीति पुरस्स
रावधिसरा पुरावतेतु मत्तैरिति सुप्रत्ययः यशोधना भवा इत्यासदः सहमतिहः सह मीरशामक प्र।

विहायशोऽतिन्वपधामतत्पुनः प्रसीदसंयेदि वधाधविद्विषो इति शनवप्युपनिः
सृष्टासमेनो सिद्धिसुनयो न भूभृतः ४१ पुरस्सरा धामवताने यशोधनासदः सह मी
प्यनिकारमीदश भवा इत्यासदः इति कुर्वते इति निराशय इत इतामनसिना ४३

कारे निराकारं पुराभवं प्राप्य रति संतोषं स्वीप कुर्वते स्विकुर्वते चेत्तर्हि हेतु रति रवेदेमने सनभिष्यापि
तानिराशयसतीह तातेन सिनेक शरणात्तामनसिताया इत्यर्थः अतपराक मितस्य मिति भावः
पद्यप्यप्रसरेन न्यासातिरीपप्रीकरोति स्वधे प्रसहन इत्यात्मनेपदः भवति प्रसहनेपरिभ
वशिकानिष्ठाप्यस्थाः कर्तृभिः प्रायविवहायामेव प्रया जकत्वात्कविभिः प्रायस्वरिति हि तरत्यादि
शिका

इति संज्ञेपरसिद्धिः ४२

इत्थं च समाप्तौ चैव पूर्वकमुपसंहरति विधीति विधिर्देवेति धिर्धियश्चिन्त्यमरः समयः कालप्रयोगे नियो
 गाच्चियमादेतोक्तयोर्देरति कसत्तारिति भावः खगाधदुस्तरे वापत्ययोधो वापत्ययोधिरिति चेतुष
 मिति समाप्तः दिनकृतविदेति च त्वमाशा नुसारात्किं त्वाद्यत्थो मप्रसूयिषिमायेसागरेमत्तानि
 उपरे इत्थं जनीत्यागमः दीभिः प्रनापः आत्पचनपासदारीका विद्यमत्तम प्रशिथिलनवसंशिथिल
 धनमन्य इति शिथिलयस्मि वसुदेदे यो रस्ये च मृते ये धने मण्यति रत्नयति शिथिलवत्तमिति यो देतु
 उभयवापिशिथिलशोक्तकमित्यर्थः अथरिद्रोचिस्मिरमिबतः द्वियतिस्मिरमुद्वयति रस्यादीपमा

विधिसमयनियोगादीषु संस्कारनिघं शिथिलवत्तमभाषणे मयमापत्ययोधो रिपु

दिना तिस्मिरदेवेत्यादीषु मन्त्रादिनां तु तस्मिन्नेत्येताः लक्ष्मीक्रीडासंभवे तु भूषणः ४६ ॥

नमो वंते मीरुगता चिति धात्रे वाटिकात्कत्रैरिषानवत्तोरिनादेरिनु कृतमिर्वलक्ष्मीभूषणः शम् तम
 तसु आरिषित्ति इत्येव विधिपानेनैव च मन्त्रारिनाद्यामेगलावरहा रूपनया च संसर्गोत्पद्योकेषु ल
 क्ष्मीशय प्रयोगः यथाः भगवान्भाष्यकारः मंगलादीनि मंगलसंभानि मंगलादीनि भास्वाराणां येत
 दीरुपय लुप्यन्तु र्वादिना च भवति युष्मत्तारः मंगलादीनि मंगलस्य प्रकृते भवेतीति प्रयोगमेव
 मारिसनीलसंभोगीतसाहस्रभेदः यथाः देदीसर्ग रत्नविस्तीर्णः अथाः देवेस्य धीः सर्वत्र भिषसगीते इय

लक्ष्मीक्रीडासंभवे तु भूषणः ४६ ॥

कि-
री-
१६

अथ कविः काव्यवर्तमानाभ्यान्पूर्वैर्हंसगीपरिसमाप्तिकथयति २ नीध्यादिपरिसमाप्तौ भा २ वी लता
वितिकविनामकचनेमहाकाव्यत्रिमहत्तदेनलवरासेपत्रिस्रिता किराताजनीयशतिकाव
वरीयोः कचनप्रथमस्सर्गः समाप्तुतिशेष एवमत्रैकपिट्टेचकिराताजनीनावथिरुत्पल्लोये
शेषः किराताजनीयोशान्तेदयमसंभवदुर्जननादिभः सुदुर्जनैस्तुः प्रथमः रासवीयमि
नियचत्त तथादुर्जनपरावनायकः किरातस्तुतदुत्कवीयवतिभटनयावर्णितः यथाह देवीयः

पृथो २

इति श्री किराताजनीये महाकाव्ये उत्पलेके भावतु लोये प्रथमस्सर्गः १

रावीर्यप्रज्ञा^१ निरीपितारिपोपिततथा ज्ञापकेत्कवीकचनेचोपनेतिनवतिम्यथायंसेषः
नेजसधमपाडवेभगवतो नारायणस्य पूर्वस्योत्कवीकते तुवरपिततपारियः किराताः १
पुनः शृंगाररिसायमवविजयीवीरप्रधानेरसः शैल्यद्यानिचवीपेतानिचदुरारियासला
भःफलम् इति श्री महाप्रहापाध्यायकोलचत्वमार्त्तनाथ विरचित्तया किराताजनीये २

स्वयोवरापद्यसमाख्यायो प्रथमस्सर्गः २ ॥

मिथ्या विज्ञानं स वा पुंशोः शेषेण ज्ञानं
इति मरः

स्वास्तीति शीर्षसिंही इत्यच्चार्येण यानि स्वर्गः समिपुत्रवने चरतीति वने चरः किरातः चरेण इति स्वयं चः न
सुखेण इति च इत्यनित्यसुखं चिरितेरेतेहमस्यास्तीति चिरितः परतष्टप्रवात्रज्ञानवाभिन्यर्थः स्वर्गादि
भेदाभिन्यस्वयं चः स्वयं चः त्रैकर्म्यमेषां चारुदितः इति शीर्षसिंही सुख्यते उभयवादिपीतागात्रो
मुक्ताद्यास्वर्गादिभेदाधानर इत्यादि शस्ता सुखेन सुखं त्रैकर्म्यः सुकर्म्यं च भेदाभिन्यस्वयं चः स्वयं चः
परभाष्यकारः स्वकरो मत्र पीयः विभक्तमेधामस्तीति विभक्तपीतमेधामस्तीति पीतागात्रः इति सुखं

५० स्वयं चः

